яз татар
учебн
религ
Z.-VI
Татар.
3-4815/62

علم حال

آلتنچی قسم .

نـكاح - طلاق - يمين .

ايكنچی باصماسی

ع . ح . ابراهيمف اثری .

26/388

ناشری :
«چولپان» كتبخانه‌سی .
اوفاده

بهاسی ٥ تين

Лито-Типографія И. Н. Харитонова, Казань. 1915.

Из фондов Российской национальной библиотеки

بسم الله الرحمن الرحيم

نكاح

نـكاحنڭ ركنى ايجاب-قبولدر؛ يعنى يكت بلەن قزنڭ برسىنڭ آلدم، ايكنچيسىنڭ باردم دييووى ياكه بولارنڭ وكيللرينڭ برسينڭ بيردم، ايكنچيسىنڭ آلدم ديب ئەيتوويدر. ايجاب-قبول سوزلرينڭ ايكيسيدە ماضى ياكه برسى امر، ايكنچيسى ماضى بولو لازمدر. مثلا يكت قزغه، مين سينى آلدم ديگاندن صوڭ قز، مين سيڭا باردم ديسه، نـكاح بولور؛ يايسه يكت قزغه، سين ميڭا خاتونلقغه بار ديب ئەيتكاندن صوڭ، قز باردم ديسه، نـكاح بولور. يكت قزغه، مين سينى خاتونلقغه آلورمن ديسه، صوڭره قز، مين سيڭا بارورمن ياكه باردم ديسەدە، نـكاح بولميدر.

نـكاحنڭ شرطلرى: «برنچى» يكت بلەن قزنڭ رضا بولولرى شرطدر. يكت ياكه قز اوز اختيارى بلەن رضا بولماسه، نـكاح درست بولميدر. يكتنى يايسه قزنى كوچلەب، قورقتوب رضالاندرسەلر، نـكاح درست بولماس.

«ايكنچى» يكت بلەن قزنڭ يايسه بولارنڭ وكيللرينڭ هر ايكاوينڭدە ايجاب-قبول سوزلرن ايشتولرى شرطدر.

«اوچنچى» نـكاح وقتندە ايكى شاهد حاضر بولوب، «آلدم-بيردم» سوزلرينى، ايكيسيده بر يولى ايشتولرى شرطدر. بر شاهد بر مجلسدە ايشتوب، ايكنچى شاهد ايكنچى مجلسدە ايشتسه، نـكاح درست بولماس. شاهدلر، ايكى اير يايسه بر اير ايكى خاتون بولو شرطدر.

«دورتنچى» يكت بلەن قز آراسندە نكاحنڭ حرام بولماوچيلغى شرطدر. يعنى يكت بلەن قز، بربرسينه محرم قردەش بولماسقه تييشدر.

«بيشنچى» نـكاحنڭ مهر برابرندە بولووى شرطدر. لـكن نـكاح وقتندە مهرنڭ ئەيتلووى شرط توگلدر. مهرنڭ ايڭ آزى اون درهم «ايكى صوم» در.

Из фондов Российской национальной библиотеки

اون درهمدن کیمەك مهر بلەن رضا بولسەلرده، هماندە اون درهم بیرو لازم بولور. آتالغان مهر اون درهمدن آرتق بولسە، تلەسە نی قدر آرتق بولسون، شول آتالغان مهر لازم بولور. مهر بردە ئەیتلمەسە یایسە نکاحنك مهرسز بولووینە رضا بولسەلر، بو صورتلرنك ایکیسندەدە نکاح درست بولور. لکن بو صورتلردە مهر مثل لازم بولور. یعنی بو قز شیکللی قزلرنك مهری کوبمی بولسە، بو قزغەدە شول قدراوك مهر بیرو لازم بولور.

مهرنك بارسن حاضر بیروب بترو شرط قیلنسە، بو مهرگە «مهر معجل» دیب ئەیتلە. مهرنك بر قدرسی حاضر بیرلوب، باشقەسی کوتەچکە قالسە، حاضر بیرلگانینە «معجل» کوتەچکە قالغانینە «مهر مؤجل» دیب ئەیتلەدر. مهر معجلنی نکاح وقتندە بیرو تییشدر. مهر معجلنی آلغانغە قدر، خاتون ایری بلەن قوشلمی طوروغە اختیارلیدر. ایر، خاتونینی آیرسە یاکە ایر بلەن خاتوننك برسی اولسە، شول وقتدە مهر مؤجلنی تولەو لازم بولور.

خلوة صحیحە (*) بولغاندن صوك، ایرخاتوننی طلاق قیلسە یایسە خلوتدن الك ایر بلەن خاتوننك برسی اولسە آتالغان مهرنك بارسن، مهر آتالماغان بولسە، مهر مثلنی تولاو لازم بولور. خلوتدن الك طلاق قیلسە، آتالغان مهرنك یارطیسن بیرور، مهر آتالماغان بولسە، برقات کییم بیرو لازم بولور.

نکاحنك رکن وشرطلری تابلسە، نکاح تمام بولور: نکاح وقتندە خطبە اوقوسنتدر.

محرملر.

نکاحلری بربرسینە درست بولماغان کشیلرگە محرم، بربرسینە نکاحلری درست بولسە، نامحرم دیب ئەیتلەدر.

ایر کشینك آناسی، آناسینك یاکە آتاسینك آناسی «ئەبیلر» نی قدر یوقاری کیتسەدە بو کشیگە نکاحلەنورگە درست بولماس. آتاسینك یاکە آناسینك قز قردەشینی نکاحلەنو درست توگلدر. اوزینك قز قردەشینی وآنك قزینی، نی قدر توبەن کیتسەدە نکاحلەنو درست بولماس. اوزینك ایر قردەشینك قزینی، نی قدر توبەن کیتسەدە نکاحلەنو حرامدر. اوزینك قزینی وآنك قزلارینی، نی قدر توبەن کیتسەدە، نکاحلەنو حرامدر.

---

*) خلوة صحیحە: کشی بولماغان اورندە ایر بلەن خاتونك ایکاوسینگنە قالوویدر.

بر خاتوننی نکاحلەو بلەن «گرچه ایر بلەن خاتون برگه قوشلماسەدە» بو ایرگه خاتوننڭ آناسن نکاحلەو حرام بولور؛ خاتوننی نکاحلەب، ایکاوی برگه قوشلغان بولسەلر، خاتوننڭ قزی بو ایرگه حرام بولور؛ برگه قوشلماسدن الك، خاتوننی طلاق قیلسه، بو خاتوننڭ قزینی آلو درست بولور. اوغلینڭ خاتونن «کیلنن» نکاحلەو درست توگلدر.

یات خاتون بر بالانی ایمزسه، خاتون بو بالاغه آنا، خاتوننڭ ایری آتا بولوب، خاتوننڭ بالالری بو بالاغه قردەش بولورلار. خاتوننڭ سوتینی آشقه قوشوب بالاغه آشاتسەلر، خاتون بو بالاغه آنا بولماس. سوتنی، صوشیکللی صییق نەرسەگه قوشوب آشاتسەلر، سوت صودن کوبرەك بولسه، خاتون بو بالاغه آنا بولور؛ سوت صودن آز بولسه، آنالق ثابت بولماس. یوقاریدەئەیتلگان نسب محرملکلرینڭ بارچەسی، شوشی ایمزو صورتندەدە یورتلور. لکن نسبدە حرام بولغان ایکی صورتدەگنه ایمزودە حرام بولماس: برنچی—ایر کشی اوزینڭ نسبا قز قردەشینڭ آناسن نکاحلەو درست بولمی؛ سوت ایمو سببلی بولغان قز قردەشینڭ آناسن نکاحلەودرست بولا. ایکنچی—ایرنڭ اوزینڭ بالاسی بلەن بر طوغان قزنی نکاحلەووی حرام بولا. ایرنڭ بالاسی ایرنڭ اوز خاتونینڭ آناسن ایموب، بالا ایرنڭ خاتونینه سوت قردەشی بولسەدە خاتون اوزینڭ ایرینه حرام بولمی. بالا، ایرنڭ اوز آناسن ایمسەدە خاتون اوزینڭ ایرینه حرام بولمی.

طلاق

ایر بلەن خاتون آراسندە محبت بولماسه، ایرنڭ خاتوننی آیرووی درست بولور. لکن خاتون پاك بولغان وقتدەغنه طلاق قیلور؛ خاتون پاك بولماغانده آیرووی بدعتدر.

بالغ، عاقل بولغان کشینڭ آیرووی بلەنگنه خاتون آیرلور؛ خاتونی بولغان صبی یاکه مجنوننڭ آیرووی بلەن خاتونی آیرلماس.

بر کشی ایسرك کوینچه یایسه برەونڭ کوچلەوی سببلی یایسەاوینابقنه آیرسەدە خاتونی طلاق بولور. تلسز کشی، خاتونن آیرونی برەر اشاره بلەن آڭلاتسه، خاتونی آیرلور.

طلاق اوچ تورلی: طلاق رجعی، طلاق باین خفیف، طلاق باین غلیظ.

طلاق رجعی: طلاق لفظینە، باشقە سوز آرتدرمیچە طلاق قیلو «طلاق رجعی» بولور. مثلا بر کشی خاتونینە: «مین سینی طلاق قیلدم» یا کە «سین میندن طلاق» دیسە، طلاقنی نیت ایتمەسەدە بر طلاق رجعی بولور. بردن آرتقنی نیت ایتسە، ایکی یا کە اوچ دیگان سوزنی قوشماسە، هماندە بر طلاق رجعی بولور.

طلاق رجعی‌نڭ حکمی: طلاق رجعی بلەن آیرلغان خاتون، عدتی اوتمیچە ایرینڭ نکاحندن چقماس. ایرینە محبتلی کورنو اوچون، عدت اچندە خاتوننڭ یاخشی کییملر کییب یوروی درست بولور. عدت اچندە خاتوننڭ رضالغندن باشقە اوق، ایرنڭ طلاقدن قایتووی درست بولور. مثلا ایر خاتونینە: «مین طلاقمدن قایتدم» دیسە یایسە نفسی تلەب خاتوننی طوتسە یا کە اوبسە، شونڭ بلەن طلاقدن قایتقان بولور، یاڭادن نکاح کیرەك بولماس. خاتون، عدت اچندە ایرن طوتسە یا کە اوبسە، بو اشکە ایر رضا بولسە، بو هم قایتو بولور. ایر: «مین طلاقمدن قایتدم» دیگاندە، خاتون عدتنڭ اوتوون دعوی قیلسە، عدت طولارلق وقت اوتکان بولسە، ایرنڭ قایتووی درست بولماس؛ عدت طولارلق وقت اوتمەسە، ایرنڭ قایتووی درست بولور.

طلاق باین خفیف: طلاق لفظینە برەر صفت قوشوب ئەیتسە، طلاق باین خفیف بولور. مثلا ایر، خاتونینە: «سین میندن زور طلاق یایسە قاتی طلاق» دیسە، بو سوز بلەن اوچ طلاقنی نیت ایتمەسە، بر طلاق باین بولور. ایر، خاتونینە: «سین میندن کیت یایسە سین میندن اوزلگان یایسە سین میڭا حرام» دیسە، شوشی سوزی بلەن طلاقنی نیت ایتسە، بر باین طلاق بولور. خاتوننڭ رضالغی بلەن مال برابرینە طلاق یایسە خلع قیلسە، بو صورتدەدە بر باین طلاق بولور.

طلاق باینڭ حکمی: ایر، خاتونینی باین طلاق بلەن آیرسە، خاتونغە نکاحسز قایتا آلماس. خاتون رضا بولسە، عدت اچندە بولسەدە شول ایرینڭ، خاتوننی نکاحلەب آلووی درست بولور.

طلاق باین غلیظ: ایر خاتونینی اوچ طلاق بلەن آیرسە، «تلەسە بر یولی اوچ طلاق قیلسون، تلەسە تورلی وقتدە قیلغان طلاقلری جییلوب اوچکە طولسون»

Из фондов Российской национальной библиотеки

خاتون، طلاق باین غلیظ بلەن آیرلور. تحلیل قیلمیچە، نکاح بلەنگنە بو ایرگە درست بولماس.

تحلیل: اوچ طلاق بلەن طلاق قیلنغان خاتون، عدتی اوتکاچ ایکنچی ایرگە نکاحلەنسە، ایکنچی ایری یاقنلق قیلغاندن صوڭ طلاق قیلسە، بو خاتوننڭ اوّلگی ایرینە نکاحلەنووی درست بولور. ایکنچی ایری یاقنلق قیلمیچە آیرسە، بو خاتوننڭ اوّلگی ایرینە نکاحلەنووی درست بولماس.

طلاقنی تعلیق: خاتوننڭ طلاق بولوون بر نەرسەگە باغلاوغە، طلاقنی تعلیق دیب ئەیتلە. مثلا بر کشی، خاتونینە: «سین شوشی اویگە کرسەڭ طلاق» دیسە، طلاقنی تعلیق بولا. یعنی خاتوننڭ طلاق بولوون، خاتوننڭ شوشی اویگە کروینە باغلاو بولا. خاتون، شول اویگە کرو بلەن طلاق بولور. ایکنچی مرتبە شول اویگە کرسەدە یاڭادن طلاق بولماس.

ایر خاتونینە: «سین بو اویگە کرگان صاین طلاق» دیسە، خاتون بو اشنی اوچ مرتبە اشلەوینڭ هر برندە برەر طلاق بولوب، ایرندن اوچ طلاق بلەن آیرلور. تحلیل صوڭندە شول ایرینە نکاحلەنوب یاڭادن بو اشنی اشلەسەدە طلاق بولماس.

بر کشی: «مین فلان اشنی اشلەسەم، هر بر آلغان خاتونم طلاق بولسون» دیسە، بو اشنی اشلەو بلەن هر بر آلغان خاتونی طلاق بولوب طورور.

طلاقنی تفویض: طلاقنی خاتوننڭ اوز اختیارینە تابشروغە «طلاقنی تفویض» دیب ئەیتلەدر.

ایر، خاتونینە: «مین سینڭ اوز اختیاریڭە طلاقنی تابشردم» دیب ئەیتسە، خاتون شول مجلسدە وقتدە «مین اوزمنی طلاق قیلدم» دیسە، طلاق بولور؛ مجلسدن آیرلغاچ ئەیتسە، طلاق بولماس. «مجلسدن آیرلو، شول مجلسدن طوروب کیتو یایسە باشقە بر اشکە کرشو بلەن بولور».

ایر، خاتونینە: «تلەگان وقتڭدە اوزڭنی طلاق قیل» دیسە، خاتون، تلەگان وقتدە اوزینی آیرا آلور.

خلع: ایر خاتونندن مال آلوب آیروغە خلع دیب ئەیتلەدر.

خاتوندن مال آلوب، خلع یا کە طلاق قیلو، خاتون ایرنی یاراتمیچە، اوزی آیرلونی تلەسەگنە، درست بولور. ایر، خاتوننی یاراتمیچە، اوزی

Из фондов Российской Национальной библиотеки

آیرورغه تله‌سه، خاتوندن مال آلوب طلاق قیلو درست توگلدر. خلع قیلنغان خاتون، بر باین طلاق بله‌ن آیرلور.

بدل خلع: خلع برابرینه آلنغان نه‌رسه‌گه، بدل‌خلع دیب ئه‌یتله‌در. بدل خلع، خاتوننڭ مهری قدرگنه یایسه مهردن آزراق بولورغه تییشدر. مهردن کوبره‌ك آلسه‌ده خلع درست بولور. لکن مهردن آرتق آلو مکروهدر.

خلع، بیك آز نه‌رسه برابرنده بولسه‌ده درست بولور. عدت نفقه‌سی شیکللی، مقداری بلنمه‌گان نه‌رسه برابرنده بولسه‌ده درست بولور. خاتون بدل خلع برابرینه، شوشی ایرینڭ یه‌ش بالاسن، ایکی یایسه اوچ یل تربیه‌له‌ونی اوستینه آلسه، درست بولور. شول وقت اچنده بالانی تربیه‌له‌و، خاتونغه لازم بولور. بالانی تربیه‌له‌و وقتی طولغانچه، خاتون اولسه، خاتوننڭ مالندن، بالا تربیه‌سی اوچون تییش بولغان مالنی ایرینه بیرلور.

عدت: طلاق قیلنغان خاتون، حیض کوره طورغان بولسه، بوننڭ عدتی اوچ حیض‌در. یعنی اوچ حیض اوتکانچی، بو خاتوننڭ ایکنچی ایرگه باروی درست بولماس. طلاق قیلنغان خاتون، حیض کورمی طورغان بولسه، بو خاتوننڭ عدتی اوچ آیدر. اگر یوکلی خاتون بولسه، یوگن قویغانغه قدردر.

ایری اولگان خاتوننڭ عدتی، یوکلی بولماسه، «حیض کورسه‌ده کورمه‌سه‌ده» دورت آیده اون کوندر؛ یوکلی خاتون بولسه، یوگن قویغانغه قدردر.

طلاق قیلنغان خاتون اوچون، عدتی اوتکانچی طورورغه اوی حاضرله‌ب بیرو، خاتوننڭ تاماغن طویدرو، کییه‌رگه کییم بیرو، ایرگه واجب بولور. ایری اولگان خاتونغه عدت نفقه‌سی بیرلمه‌س.

ظهار: ایر، خاتونن، اوزینڭ آناسینڭ یا که محرم قرده‌شینڭ قارارغه درست بولماغان بر اعضاسینه اوخشاتوغه ظهار دیب ئه‌یتله. مثلا ایر، خاتونینه: «سین میڭا آنامنڭ آرقاسی شیکللی» دیسه ظهار بولا.

ایر، خاتونینه: «سین میڭا آنام شیکللی» دیسه، ایرنڭ نیتینه کوره بولور. اگر آنام کبی حرمتلی بولوون نیت ایتدم دیسه، شول نیت ایتکان حرمتله‌وی بولور؛ ظهارنی نیت ایتدم دیسه، ظهار بولور؛ طلاقنی نیت ایتدم دیسه، خاتونی بر باین طلاق بولور؛ بر نه‌رسه‌ده نیت ایتمه‌سه، هیچ نه‌رسه بولماس.

Из фондов Российской национальной библиотеки

خاتوننی ظهار قیلغاندن صوڭ، ظهارنڭ كفارتن بیرگانگه قدر، خاتون شول ایرینه حرام بولور.

ظهارنڭ كفارتی: بر قل آزاد ایتودر. قل آزاد ایته‌رگه کوچی یتمه‌سه، طوتاشدن ایکی آی روزه طوتار «ایکی آی آراسنده رمضان آیی، عید كونلری، تشریق كونلری بولماسقه تییشدر.» روزه طوتارغه کوچی یتمه‌سه، آلتمش فقیرنی آشاتور.

لعان: ایر بله‌ن خاتوننڭ یمین بله‌ن بولغان شهادتلارینه لعان دیب ئه‌یتله.

ایر خاتونینی زناچی دیب سوکسه یایسه سینك بو بالاڭ میندن توگل دیسه، خاتون اوزینڭ عفیفه بولوون دعوی ایتوب قاضیغه بارسه، شول وقتده ایرنڭ شاهدلری بولماسه، قاضی، ایڭ الك ایرگه لعان قیلورغه قوشار. ایر لعان قیلماسه، ایرنی حبس قیلور. صوڭره ایر یالغان سویله‌دم دیسه، قاضی ایرنی حد قیلور. اگر ایر لعان قیلسه، قاضی، خاتونغه لعان قیلورغه قوشار. خاتون لعان قیلماسه، قاضی خاتوننی حبس قیلور؛ صوڭره ایر بله‌ن خاتون لعان قیلشسه‌لر، قاضی خاتوننی ایردن آیرور. خاتون بر باین طلاق بله‌ن طلاق بولور. عدت وقتنده خاتونغه طورور او چون اورن حاضرله‌و هم عدت نفقه‌سی ایرگه لازم بولور.

قاضی خاتوننی آیرغاندن صوڭ، ایر لعاندن قایتسه یعنی یالغان سویله‌دم دیسه، ایرنڭ شول خاتوننی یاڭادن نكاحله‌ب آلووی درست بولور.

ایر، بو بالا میندن توگل دیب خاتوننی سوككان صورتده، لعان قیلشقاندن صوڭ، قاضی بالانڭ نسبن ایردن نفی قیلوب، بالانی آناسی اسمینه یازار.

لعاننڭ ره‌وشی: ایڭ الك ایر: «الله‌نڭ اسمی بله‌ن آنط ایتوب، شهادة بیره‌م، خاتونمنی زنا بله‌ن سوگومده درست ئه‌یتوچیلردن من» دیب، شول ره‌وشلی دورت مرتبه شهادة بیرور؛ بیشنچی مرتبه‌ده: «اگر خاتونمنی زنا بله‌ن سوگومده یالغان ئه‌یتوچیلردن بولسه‌م، میڭا الله‌نڭ لعنتی بولسون» دیب ئه‌یتور. آندن صوڭ خاتون: «الله‌نڭ اسمی بله‌ن آنط ایتوب، شهادة بیره‌م، ایرم مینی زناچی دیب سوگونده یالغانچیلردندر» دیب، شول ره‌وشلی دورت مرتبه شهادة بیرور. بیشنچی مرتبه‌ده: «اگر ایرم مینی زنا بله‌ن سوگونده درست سویله‌وچیلردن بولسه، میڭا الله‌نڭ غضبی بولسون» دیب ئه‌یتور.

آورو کشینڭ طلاق قیلووی: بر کشی اوزینڭ اولم آوروونده خاتونینی، طلاق بائن بلەن «تلەسه بائن خفیف، تلەسه بائن غلیظ بولسون» آیرسه، ایر، عدت اچنده اولسه، خاتون ایرنڭ مالندن میراث آلور. عدت اچنده خاتون اولسه، ایر آنڭ مالندن میراث آلماس. اگر خاتوننڭ رضالغی بلەن بائن طلاق قیلسه، ایرده خاتونده میراث آلشماسلر.

بر کشی اوزینڭ سلامت وقتنده خاتونن، طلاق بائن بلەن آیروب، صوڭره خاتوننڭ عدتی اچنده ایر آوروب اولسه یایسه اوزینڭ آورو وقتنده خاتونن بائن طلاق قیلسه، صوڭره شول آوروودن سلامتلەنوب، ایکنچی تورلی آورو بلەن عدت اچنده اولسه، خاتون میراث آلماس.

ایر، خاتونن طلاق رجعی بلەن طلاق قیلسه، «ایر، تلەسه اوزینڭ آورو وقتنده، تلەسه سلامت وقتنده طلاق قیلسون» عدت اچنده ایر اولسه، ایرنڭ مالندن خاتون میراث آلور، خاتون اولسه، آنڭ مالندن ایر میراث آلور.

نسبنڭ ثبوتی: حملنڭ مدتینڭ ایڭ آزی آلتی آی وایڭ کوبی ایکی یلدر. بر کشینڭ خاتونی، نکاح کونندن باشلاب آلتی آی طولغان وقتده بالا طودرسه، بو بالا شول کشینڭ بالاسی بولوب، شرعا آنڭ وارثی بولور. آلتی آیدن الك طودرسه، بو کشینڭ بالاسی بولماس.

طلاق رجعی بلەن آیرلغان خاتون، طلاق وقتندن ایکی یل یایسه ایکی یلدن آرتغراق اوتکاچ، بالا طودرسه، خاتون عدت اوتوون اقرار ایتمەگان بولسه، بالا، شول ایرنڭ بالاسی بولور؛ ایرنڭ عدت اچنده طلاقدن قایتقانلغی بلەن حکم ایتلوب، ایر خاتونی بلەن عدت اچنده قوشلغان دیب حساب قیلنور؛ ایکی یلدن کیمره کده طودرسه، خاتون عدتنڭ اوتوون اقرار ایتمەگان بولسه، حملنڭ طلاقدن الك بولووی بلەن حکم ایتلورده بالا، شول ایرنڭ بالاسی بولور. بو صورتده ایرنڭ طلاقدن قایتووی بلەن حکم ایتلمەس. یعنی ایر بو صورتده طلاقدن قایتقان بولماس.

طلاق باین بلەن آیرلغان خاتون، طلاق وقتندن ایکی یل اوتمەسدن الك بالا طودرسه، بالا شول ایرینڭ بالاسی بولور؛ ایکی یل طولغانده طودرسه، اول ایرنڭ بالاسی بولماس. صوڭغی صورتده، ایر اوزمنڭ بالام دیب دعوی قیلسه، آنڭ بالاسی بولور.

Из фондов Российской национальной библиотеки

خاتون عدتنك اوتوون اقرار قیلغاندن صوك «تله‌سه طلاق عدتی، تله‌سه وفات عدتی بولسون» ایرندن آیرلغان کوندن باشلاب، آلتی آیدن کیمره که بالا طودرسه، بالا، شول ایرینکی بولور؛ آلتی آی طولغانده طودرسه، آنك بالاسی بولماس.

ایری اولگان خاتون، ایکی یلدن کیمکره که بالا طودرسه، عدتنك اوتوون اقرار ایتمه‌گان بولسه، بو بالا، اولگان ایرنك بالاسی بولوب، آنك مالندن میراث آلور.

نفقه.

خاتوننی آشاتو، کییندرو، خاتونغه طورورغه اوی حاضرله‌و ایر موینینه واجب در. ایری بای بولوب، خاتون یارلی بولسه یایسه خاتون بای بولوب، ایر یارلی بولسه، اورتاچه نفقه واجب بولور. هر ایکاویده بای بولسه، اوزلرینك بایلقلرینه کوره، ایرنك تربیه قیلووی لازم بولور. ایکاویده فقیر بولسه، ایر اوزینك کوچینه کوره تربیه قیلور.

خاتون ایرینی تاشلاب کیتسه، ایرینك اوینه قایتقانغه قدر نفقه واجب بولماس.

خاتون نفقه اوچون بورچلانسه، شول بورچنی توله‌و، ایرگه لازم بولور.

خاتوننی تربیه‌له‌وگه ایرنك کوچی ییتمه‌سه، قاضی خاتوننی ایرندن آیرور.

ایر، چیت ییرگه کیتوب، برده خبری بولماسه، قاضی ایرنك یه‌ش بالاسینه، آتا-آناسینه هم خاتونینه تربیه‌له‌نورلك قدر، ایرنك قالغان مالندن آلوب بیرور.

خاتون، ایرینك آتا-آناسی بله‌ن بر اویده طورورغه رضا بولماسه، خاتوننی اوز آلدینه طوتو، ایرگه لازم بولور.

ایر بله‌ن خاتوننك اوزلرینك حاللرینه کوره، خاتوننی کییندرو ایرگه لازم بولور.

بالالار نفقه‌سی: یه‌ش بالانك اوزینك مالی بولماسه، آنی تربیه‌له‌و آتاسینه لازم بولور. یه‌ش بالا ایمه طورغان بولوب، اوز آناسی ایمزمه‌سه، آتاسی باشقه خاتوننی یاللاب ایمزدرور. بالانك اوز آناسی ایمزسه، ایمزگان اوچون حق آلووی درست بولماس. بالانك آناسی طلاق قیلنوب، عدتی اوتکان بولسه، بالانی ایمزگان اوچون ایرندن حق آلووی درست بولور. باشقه خاتونلار آلغان حققه رضا بولسه، بالانی اوز آناسینه بیروب ایمزدرو آرتقدر.

کییه‌وگه بیرلمه‌گان قزنك، کسب قیلوغه کوچی بولماغان، بالغ بولغان

ایر بالانڭ، اوزلرینڭ ماللری بولماسه، نفقه‌لری آتاغه‌لازم‌بولور. اوزلرینڭ ماللری بولسه، اوز ماللرندن تربیه قیلنورلر.

محرملر نفقه‌سی: بای کشیگه، یارلی بولغان آتا-آناسینڭ ویارلی بولغان قرده‌شلرینڭ «یعنی کییه‌وگه بیرلمه‌گان قز، یه‌ش بالا، کسبکه کوچی یتمه‌گان، بالغ بولغان ایر قرده‌شلر» نفقه‌سی لازم بولور. بای بولغان ایر وقز بالالرغه، آتا-آنانڭ نفقه‌سی بر تیگز لازم بولور. یارلی قرده‌شلرندن تربیه‌له‌وچیلرنڭ قایسی کوبمی اولوش میراث آلورلق بولسه، شول میراث ره‌وشنچه‌تربیه قیلورلار. مثلا بر کشینڭ بای بولغان بر ایر قرده‌شی وبای بر قزقرده‌شی‌بولسه، بو کشینڭ نفقه‌سینڭ اوچدن‌ایکی اولوشی‌ایر قرده‌شینه، بر اولوشی قز قرده‌شینه لازم بولور.

یه‌ش بالا کم تربیه‌سنده بولو ارتق.

خاتون ایرندن آیرلغان وقتده یا که‌ایری‌اولگان وقتده یه‌ش بالاسی بولسه، آناسی بالانی اوزم آصریم دیسه، بالانی آناغه بیرلور. بالانڭ نفقه‌سی اوچون کیره‌ك نه‌رسه‌نی آتاسی‌بیرور. بالانڭ‌آناسی‌اولسه‌یایسه بالانی‌آصرارغه آلماسه، بالانی آناسینڭ آناسینه بیرلور. اولده بولماسه، آتاسینڭ آناسینه بیرلور. آتانڭ آناسی‌ده بولماسه، بالانڭ قز طوغانلرینه بیرلور. قز طوغانلری بولماغانده، آناسینڭ قز طوغانلرینه بیرلور. آلارده بولماسه آتاسینڭ قز طوغا-نلرینه بیرلور. (بالانڭ آناسی، بالاغه محرم بولماغان بر کشیگه نکاحله‌نسه، بالانی‌آناسندن آلنور؛ شول ایرندن آیرلسه بالا همانده آناسینه بیرلور)

اوشبو خاتونلردن برسیده بولماسه، آتاسینه، آتاسی بولماغانده آتانڭ آتاسینه بیرلور. اولده بولماسه، بالانی اوزینڭ طوغانلرینه بیرلور. لکن بالا تله‌سه کم تربیه‌سنده بولسه‌ده بالانڭ نفقه‌سی آتاغه لازم بولور؛ آتاسی بولماغانده، نفقه بابنده ئه‌یتلگان کشیلرگه لازم بولور.

یمین «آنط»

یمین اوچ تورلی: یمین غموس، یمین لغو، یمین منعقد.

یمین غموس: بر اشنڭ یالغان ایکانن بله طوروب آنط ایتودر. اوتکان‌زمانده‌بولغان بر اشنی بولمادی دیب‌یا که‌بولماغان اشنی‌بولدی‌دیب آنط ایتوشیکللی، یالغانغه آنط ایتو، توبه‌سز کیچرلمی طورغان زور گناهدر.

Из фондов Российской Национальной библиотеки

Татар.
В-4815/62

یمین لغو : بر اشنكٔ یالغان ایكانن بلمیچه، یالغان توگل دیب اویلاب، آنط ایتودر. مثلا بر، بولماغان اشنی بولغان دیب اویلاب، بولدی دیب آنط ایتسه یا كه بر، بولغان اشنی بولماغان دیب اویلاب، بولمادی دیب آنط ایتسه، یمین لغو بولور. یمین لغو بلەن یمین ایتكان كشی، گناهلی بولماس.

یمین منعقد : كیلەچكدە، بر اشنی قیلورمن یایسه قیلمام دیب آنط ایتودر. یمین منعقد بلەن یمین ایتكان كشی، حرام اش اشلەرگه یمین ایتكان بولماسه، بو كشیگه آنطندە طورو لازم بولور؛ حرام اشنی قیلورغه آنط ایتسه، «آتا-آناسینه خدمت ایتمەسكه آنط ایتو شیكللی» آنطن بوزوب، حانث بولورغه تییش بولور. حانث بولغاچ، بو كشیگه كفارت لازم بولور.

بر كشی حلال نەرسەنی اوزینه حرام قیلسه، یعنی بو نەرسەنی اوزیمه حرام قیلدم دیسه، یمین بولور. لكن بو كشیگه اول نەرسه حرام بولماس. اگر حانث بولسه، كفارت لازم بولور. مثلا بر كشی: «چەی اچونی اوزیمه حرام قیلدم» دیسه، یمین بولور. لكن بو كشیگه چەی حرام بولماس. بو كشی چەینی اچووی بلەن حانث بولوب، كفارت لازم بولور.

یمین منعقددە، یمینی قصدا بوزسەدە یا كه اونتوب یایسه بر كشینكٔ كوچلەوی بلەن بوزسەدە حانث بولوب، كفارت لازم بولور.

اللهنكٔ اسملرندن بولغان بر اسمی بلەن یمین ایتسه گنه یمین بولور. مثلا الله بلەن آنط ایتەم، یایسه الله نكٔ عزتی بلەن آنط ایتەم دیسه، یمین بولور؛ اللهنكٔ اسملرندن باشقه بر نەرسەبلەن آنط ایتسه، یمین بولماس. مثلا پیغمبر بلەن آنط ایتەم یایسه قویاش بلەن آنط ایتەم دیسه، یمین بولماس. یعنی بر كشی یمین منعقددە الله اسمندن باشقه نەرسه بلەن آنط ایتوب، آنطن بوزسه، كفارت لازم بولماس لكن الله اسمندن باشقه نەرسه بلەن آنط ایتو زور گناهدر.

كفارت: یمین منعقد بلەن یمین قیلغان كشی حانث بولسه، یمیننكٔ كفارتی اوچون تلەسه بر قل آزاد ایتەر؛ یایسه اون فقیرنی آشاتور یا كه اون فقیرنكٔ هر برینه فطر صدقەسی قدر صدقه بیرور؛ یا كه اون فقیرگه برەر كیم بیرور. بولارنكٔ برسینەده كوچی یتمەسه، طوتاشدن اوچ كون روزه طوتار. قل آزاد ایتەرگه یا كه اون فقیرنی آشاتورغه، یا كه كیم بیرورگه كوچی یتكان كشی، اوچ كون ورزه طوتسه، كفارت اوستندن توشمەس.

15263

Татар.
3-4815/6а
Из фондов Российской национальной библиотеки